dělnictvo — opustíc jeho theoretické názory a podklady — »obmezí se na cíle realistické politiky sociální« (Adler).

Marx sám pak zůstane v dějinách vědy a kultury vždy jako bystrozraký pozorovatel, historik »v pravdě prorocké síly v pochopování dějinného chodu vývojového«, jako hluboký filosof a hospodářský myslitel i jako burcovatel lidských svědomí, a dílo jeho zůstane vědeckým výkonem nejprvnějšího řádu.*)

„Základy agrárního hospodářství v Rakousku."

Přes to, že otázky agrárněpolitické povahy v posledních dvou desítiletích nabyly zvýšeného významu, nedostávalo se agrárnímu programu dosud exaktně vědeckého založení a prohloubení a nedošlo tudíž proto celkem ani ku všeobecnému porozumění životním podmínkám našeho zemědělství. Potřeba zevrubného poznání všech národohospodářských a především zemědělských poměrů rakouských byla nynější válkou jen ještě stupňována. Se zřetelem k nastávající revisi naší obchodní politiky, ač daleko ne s tímto výhradným cílem, byly v Rakousku již před válkou z podnětu a s podporou ministerstva orby hospodářskými korporacemi v jednotlivých zemích zřízeny ústavy pro zemědělské účetnictví s úkolem, aby pro zemědělské podniky všech kategorií vedly knihy a na základě tohoto účetnického materiálu podrobně postihovaly výrobní náklady a rentabilitu rakouského zemědělství.**) Vytčením jednotných zásad pro organisaci a vedení těchto ústavů pověřen byl ústřední komitét pro účetnictví při c. k. vídeňské (nyní c. k. rakouské) hospodářské společnosti ve Vídni, konferencí presidentů těchto společností dosazený, zpracování tohoto materiálu provedeno nejprve v zemědělskoúčetnickém ústavě, pro německou oblast Moravy zřízeném a prof. Drem Ostermayerem vedeném. Ministr

*) Obsírný seznam literatury také v těchto statích použité viz v O. N. 1910, str. 351 a násl., a 1915, str. 35 a 324, kromě toho pak: A. Aulard, Les origines historiques du socialisme français, 1899, Drtina, Myšlenkový vývoj evropského lidstva, 1902, Eleutheropulos, Wirtschaft und Philosophie, Falkenberg, Dějiny novověké filosofie, A. Fouillée, Histoire de la philosophie, 1906, Ch. Gide a Ch. Rist, Histoire des doctrines économiques depuis les physiocrates jusqu'à nos jours, Paris 1909, český překlad I. dílu 1915, Chodský, Vývoj vědy národohospodářské, čes. překlad 1898, Ingram, Dějiny vědy národohospodářské, čes. překlad 1895, P. Janet, Dějiny vědy politické a Les origines du socialisme contemporain, Jaurès, Histoire socialiste, A. Lichtenberger, Le socialisme et la révolution française a Le socialisme au dix-huitième siècle, B. Malon, Histoire du socialisme depuis ses origines probables jusqu'à nos jours a Le socialisme intégral, Masaryk, Otázka sociální, 1898, Michelet, Histoire de la révolution française, J. Stuart Mill, Principles of Political Economy, H. A. Scheel, Die Theorie der socialen Frage, 1871, Sombart, Der moderne Kapitalismus, 1902.

**) Sr. článek prof. Dra Vlad. Brdlíka »Ústav pro zemědělské účetnictv čes. odboru rady zemědělské pro král. České« v O. N. 1913 str. 1, 113, 170 a násl.

orby Dr. Zenker i hospodářská společnost ve Vídni obrátili se pak ještě před válkou na Dra Siegfrieda šl. Strakosche s vyzváním, aby získaný účetnický materiál zpracoval s hlediska obchodněpolitického a národohospodářského.

Dr. Strakosch — sám jako chef cukrovaru v Hohenau, správce velmi rozsáhlého závodu zemědělského a jako znalec v oboru rostlinné fysiologie (zejm. jakožto zakladatel theorie o »asimilatorickém účinkování kulturních rostlin«) i jako národohospodářský (zejm. hospodářskopolitický) spisovatel i osvědčeného již jména vědeckého *) a předseda zmíněného již komitétu, presidentskou konferencí dosazeného, a tedy vědec stejně jako rolník a průmyslník — podjal se tohoto úkolu a podal výsledek svých důkladných studií i praktických zkušeností v knize nedávno vyšlé**), stejně obsažné jako poučné, stejně zajímavé jako srozumitelně psané, o které ne docela neprávem bylo napsáno, že zahájila vědecký agrarismus alespoň v Rakousku.†) Kritický rozbor spisu s tak hojnými fakty i myšlenkami a dotýkajícího se tolika (namnoze sporných) bodů, zejm. hospodářskopolitických i ryze politických, vyžadoval by několika pojednání i vrátíme se svým časem k některým jeho vývodům obšírněji; zatím podáme jen myšlenkový jeho postup a podstatné výsledky, k nimž dospěl.

Autor rozvrhuje svou studii ve čtyři základní oddíly: přirozené kulturní oblasti rakouského zemědělství, politické předpoklady rakouského agrárního hospodářství, účinek agrárních cel v Rakousku a výsledky, nakonec pak připojeny přílohy o materiálu účetnických ústavů i řada příloh statistických.

Celé Rakousko dělí autor ve čtyři hlavní přirozené oblasti kulturní: alpskou, zahrnující území jižně od Dunaje až ke Krasu, severozápadní, zahrnující sudetské země a části Horních a Dolních Rakous severně od Dunaje, severovýchodní, t. j. Halič a Bukovinu, a země krasové (Přímoří, Dalmacie a části Krajiny), poutavě líče jejich podnební a půdní poměry i účinky, jaké má podnebí a půda na zemědělskou produkci — i z hrubě načrtaného obrazu oblastí tak rozsáhlých vysvitne pestrost podmínek, za kterých pracuje rakouské zemědělství, na rozdíl zejm. od říšskoněmeckého.

---

*) Zejm. spisy »Amerikanische Landwirtschaft« a »Erwachende Agrarländer«.

**) Die Grundlagen der Agrarwirtschaft in Österreich. Eine handels- und produktionspolitische Untersuchung von Dr. hon. c. Siegfried von Strakosch, Wien-Hohenau. Vídeň 1916, stran 440, cena 15 K.

†) C. a k. odb. šéf min. orby Dr. ryt. Seidler v N. Fr. Presse z 30. září 1916. Viz i obšírné referáty Mich. Hainische v »Österr. Rundschau« z 15. srpna 1916, str. 60 a násl., H. F. »Österreichische Agrarpolitik« v Österr. Volkswirt z 23. září 1916, str. 856 a násl., Gustava Rauniga v N. W. Tagbl. ze 3. listop. 1916, v našich listech podal o něm zevrubný referát prof. Dr. Vlad. Brdlík v svém Zemědělském Archivu, září-říjen 1916, str. 459 a násl., a stručnější zprávu Dr. R. v Zemědělských Zprávách čes. odboru zeměděl. rady pro král. České z 1. listopadu 1916, str. 467 a násl.

Nejlépe při tomto líčení pochodily země severozápadní, Čechy, Morava, Slezsko. Jsou to země, v nichž zemědělství dostoupilo nejvyššího stupně intensity, jejich průměrný výnos v pšenici a ječmeni převyšuje celkový rakouský průměr o $^1/_4$, při skromnějších obilinách ovsu a žitu vždy přece o sedminu, tyto země stojí v čele kultury řepní, ovocné a chmelové i také stav dobytka je v nich o $^1/_4$ vyšší nežli v průměru celého Rakouska — stojí-li Rakousko v celku co do sklizňových výsledků daleko za Německem, alespoň tyto země severozápadní se silně blíží průměru německému.

Daleko nepříznivější obraz poskytují země severovýchodní: nízké výnosy přes dobrou namnoze jakost půdy, nadpočet předrobných podniků plodících zemědělský proletariát, nepříznivé kontinentální podnebí s občasnými prudkými srážkami a pak převelikým suchem, obmezující periody obdělavací a nutící proto k nepoměrnému držení potahů, zvl. koní, časté neúrody, roztříštěnost půdy bez současného zintensivnění produkce, degenerovaná a zakrnělá plemena dobytčí, převeliký počet analfabetů a naopak snaha četných malostatkářů, z dávných historických příčin pramenící, napodobiti živobytí šlechty.

V alpských zemích je zemědělství přirozeně donucováno k extensivnímu provozu. Těžisko jeho spočívá v pastevním hospodářství, obsazení půdy dobytkem je slabší nežli v ostatním Rakousku a obtížné opatření píce překáží chovu dobytka na žír, také dojivost je pro zvláštní povahu píce skrovnější nežli v rovinách, za to mléko je tučnější. Také v Alpách je však technologicky a hospodářsky nerozlučně spojen chov dobytka s orbou — již nutné střídání plodin nutí sedláka pěstovati též obilí, čímž může i zaměstnati lépe pracovní síly po celý rok, nabýti zimního steliva do chlévů, zajistiti si pohodlně vlastní potřebu obilí, zemáků atd. — není tudíž oné domnělé protivy mezi alpským dobytkářstvím s jedné a zájmem obilních zemí rovinných s druhé strany.

Také v krasových zemích jsou předpoklady rolnictví velmi nepříznivé; táhnou se sice podél břehu těžce založené terasové kultury, které sice malují obraz kvetoucí úrodnosti, hospodářsky jsou však jen omluvitelny, jenom nepřihlížíme-li k nepoměrné práci malého muže, který zemi často na kilometry snáší nebo i v nouzi krade, lépe je poměrům půdním přizpůsobeno pěstění révy, kdežto oliva pro nejistotu sklizní neposkytuje uspokojivé rentability, chov dobytka je nesmírně ztížen nedostatkem vody.

Strakosch obrací se pak k politickým předpokladům zemědělské produkce, srovnávaje poměry rakouské a říšskoněmecké a líče poměr k Uhrám, vzájemný boj rakouských národů a obtíže z něho plynoucí. Zevrubně se zabývá nedostatky veřejné správy, jež spatřuje z velké části prameniti z konkurence mezi státem a zemí, státní správou i autonomií. Také subvenčnictví jest ve službách účelů politických a národních, tak že sice mnoho stojí, svůj účel však plní jenom velmi nedostatečně. Vady dvojité

správy věcí zemědělských jsou nad to stupňovány ustavičnými změnami v ministerstvech: nehledíc k hrab. Falhenhaynovi střídali se ministři orby tak rychle, že úřední doba jejich netrvala průměrem leč 15 měsíců a 8 dní — za těchto poměrů nemohlo o cílevědomé správě arci býti řeči. Také se vzděláním obyvatelstva je špatně, což silně ztěžuje všeliké zlepšení. V roce 1910/11 bylo v Rakousku 219 zemědělských škol, kdežto v Prusku 4242.*) K největším překážkám pokroku náleží pomíšenost pozemků, dědictví to starého zřízení osadního a honového, byloť při pozemkovém vyvazení opomenuto spojiti se zrušením selských břemen scelování pozemků; komasační zákon z r. 1883 zůstal bez účinku, protože zůstavuje rozhodnutí o scelení malým domkářům, kteří komasacím nepřejí, ježto se jimi zmenšuje pro ně možnost nabýti jednotlivých parcel, kdežto v Prusku se při odhlasování komasace více hledí k plošné výměře — tam byly také již r. 1908 dvě třetiny veškeré plochy sceleny a nově rozděleny. Rovněž silně vadí zanedbávání občin a nedostatečná úprava služebností.

Zvlášť citliva je zemědělská výroba na poměry dopravní, protože její produkty a potřeby jsou v poměru k hodnotě velmi objemné a podléhají dílem rychlé zkáze — právě dopravní poměry jsou však v Rakousku velmi nepříznivé a rovněž vývoj průmyslový není daleko tak pokročilý jako v Německu — zemědělství rakouskému chybí nadto jednak husté obyvatelstvo jakožto konsument, jednak přicházejí mu draho všechny prostředky provozovací (obyčejná senosečka je v Rakousku dražší o 34% nežli v Německu, vozová mlátička o 40% atd., podobně umělá hnojiva), konečně pozemková daň činí v Rakousku čtyřikrát až pětkrát tolik co v Německu a i spotřební daně zatěžují silně zemědělské obyvatelstvo, přímo (na 1 obyvatele připadalo v Rakousku 1910 spotřebních daní 14·21 K, t. j. na veškeré zemědělské obyvatelstvo 197 mil. a na 1 ha produktivní půdy 7 K) i nepřímo (tak pivní daň zasahuje pěstování ječmene a chmele, cukerní daň pěstění řepy, daň z jatečného dobytka dotýká se dobytkářství a pod.).

Autor obrací se nato ve třetím, vrcholném oddíle knihy k otázce účinku agrárních cel nejprve na ceny agrárních produktů a na rozsah polní produkce, k zájmu selských hospodářství v rovině a středních polohách na cenách obilí a dobytka i ke vlivu obilních cel na horská hospodářství a konečně na konsum, a rozbírá nakonec argumenty proti obilním clům v theorii a skutečnosti proti směru Brentanem a v Rakousku Pantzem a Philippo-

*) Je divno, že autor ve spise na podzim 1916 vyšlém nemohl podati o zemědělském školství dat novějších; snad by mu bylo ministerstvo orby opatřilo k jeho žádosti materiál z posledního roku předválečného. Prof. Brdlík právem mu vytýká (na uv. m. str. 461), že uvádí jedinou vysokou zemědělskou školu ve Vídni, i že úplně přehlíží polskou při universitě v Krakově a zemědělský odbor na české vysoké škole technické v Praze, zřízený již r. 1907, a že zmiňuje se toliko »o stolicích pro zemědělství na některých technických školách, jako v Brně, Praze, Vídni« zřízených.

vichem zastávanému a tvrdícímu, že obilní cla poškozují jak zájem celku tak i zemědělství samo, a prohlašujícímu tudíž jejich snížení za nezbytné. S pomocí obsáhlého materiálu obchodněpolitického i správovědného Strakosch dovozuje: Clo projevuje se sice ve zvýšené ceně výrobku, nikoli však plně: v průměru let 1907—1913 bylo ze cla pšeničného využitkováno ve zvýšené ceně pšenice asi 79% (smluvní clo na 1 q 6·30 K, nejvyšší využitkování v ceně pšenice 4·95 K), kdežto v periodě 1888 do 1906 jen 47% (smluvní clo na 1 q 3·57 K, nejvyšší využitkování v ceně pšenice 1·69 K); u ostatních druhů obilí, kde potřeba dovozu z ciziny tak nevystupuje, bylo využitkování cla mnohem skrovnější. S obnosem cla zvýšila se (vzrůstem domácí spotřeby) tudíž i míra jeho využitkování; produktivnost polního hospodářství rakouského v uzš. sm. (tedy kromě luk a pastvin) stoupla v tomto období o 16·2%, hodnota ročního zvýšení produkce rostlinné činí okrouhle jednu třetinu miliardy korun. Předpovědi, že vyšší clo a tím vyšší cena produktů přiláká k pěstění obilin půdy horší jakosti, se nesplnily, naopak nastalo s obmezením zkrmování obilí, nyní lépe zpeněžitelného, dalekosáhlé rozšíření pícnin (o 160.000 ha) spolu s úbytkem úhorové plochy o plných 382.000 ha čili 52½% v průměru let 1907—13 oproti průměru 1900—1906. Tento úbytek úhoru patří k národohospodářsky nejvýznamnějším účinkům cel obilních. Ovšem jsou rakouské sklizňové výtěžky po hektaru stále ještě neuspokojivé, také nespadá jich zvýšení v jedno se zvýšením cel, kdyby však byly k rolím přibrány bývaly horší půdy, byly by hektarové výtěžky musely klesnouti, ony však (alespoň mírně) stouply.

Povážlivý jest oproti tomu pokles v počtu hovězího dobytka, který není vyvážen značným stoupnutím vepřového bravu — tento pokles není však způsoben, jak se domnívá Pantz*), obilními cly vysoké ceny obilní způsobujícími, nýbrž v alpských zemích nestejným výtěžkem sklizní senných; obilní cla zatěžují dle Strakosche chov dobytka jen nepatrně, také stoupla cena dobytka silněji nežli obilí. Kdežto dle Pantze malý, ba ani střední rolník není interesován na obilních clech, nýbrž naopak na levných cenách obilních, dovozuje nikoli bez nejistoty**) Strakosch, že zejm. na Moravě jsou sedláci skoro stejně interesováni na cenách obilních jako na dobytčích a že ostatně pro zájem na odbytu jest rozhodnější spíše organisace závodu nežli jeho velikost i že v celku na stejné ploše obilní sklidí sedlák přibližně právě tolik obilí jako velkostatkář — čeho tento docílí vyššími výnosy hektarovými, dosáhne sedlák častějším osíváním dle soustavy trojpolní.

---

*) Die Hochschutzzollpolitik Hohenblums und der österr. Bauernstand, Vídeň 1910.

**) Hainisch (na uv. m. str. 64) upozorňuje, že i dle údajů Strakoschových musí, aby se důchod sedláka zvýšil o 17·7%, nastati předem zdražení pšenice o 40·7% (ze 18·42 K na 25·92 K) a žita o 30·5% (z 15·06 na 19·70 K), mají tedy sedláci ze zvýšení cel průměrně málo.

Zatížení konsumu obilními cly odhaduje Strakosch níže nežli jiní autoři*) obnosem 149·6 mil. K — vysoké to arci zatížení, ještě více však spotřebitelstvo je zatíženo cly průmyslovými, spotřebou tabáku (278·7 mil. K) a pod.; konečně stojí proti tomuto zatížení zvýšená kupní síla rolnického obyvatelstva vůči výrobkům průmyslovým, kterou Strakosch jen pro Rakousko páčí na 211·6 mil. korun, k Uhrám ani nehledíc, v celku říše prý pak se kupní síla zemědělského obyvatelstva za vlády nových obilních cel zvýšila třikrát víc, nežli oč byl konsum cly obilními zatížen.

Přes to Strakosch připouští, že by obilní cla mohla býti snižována, když by odstraněny byly četné závady a opozdilosti, jimiž agrární produkce rakouská trpí. Právem zde autor v popředí staví zvýšenou péči o školské vzdělání a zemědělské vyučování (zejm. i o zimní hospodářské školy a putovní učitele), zemědělství prý musí býti komercialisováno (vzpomínáme zde, jak zvěčnělý Dr. Bráf za tímže cílem pracoval), dosud prý se příliš málo naučilo ovládati závod účetnicky, příliš houževnatě lpí na hospodaření naturálním a nepřizpůsobuje se směru kapitalistickohospodářskému, vytvořenému světovým obchodem a pokroky vědeckými a technickými a znamenajícímu dle autora »v počtech a číslicích mysliti a každé hospodářské opatření podříditi přísnému diktátu tužky početní«. S druhé strany může zintensivnění zemědělství opět jen nastati, je-li rolník s to stroje, nářadí, umělá hnojiva i krmiva levně nakoupiti, a tedy je nezbytno revidovati také leckterá cla průmyslová; dalšími předpoklady zrušení agrárních cel jsou reforma dopravnictví a odstranění rozptýlenosti majetku rolnického, urychlení říčních regulací a kultura rašelinišť, zejm. pak i racionelní pěstění rostlinných druhů pro různá klimata i racionelní chov dobytka, rozšíření luštěnin a okopanin i potírání nákaz zvířecích a rostlinných.

Jisto je, že užitek, jejž má rolnictvo z ochranných cel, je v Rakousku značně menší nežli v Německu: těží-li se na ha půdy v Německu průměrem 20·3 q pšenice a u nás jen 13·3 q, tedy každá koruna, o kterou clo zvýší cenu pšenice, přináší německému zemědělství celní prospěch 20·3 K, našemu jen 13·3 K na hektar. V Rakousku jest právě v jednotlivých odvětvích výrobních a tudíž i v celkové produkci oproti Německu podstatně nepříznivější t. zv. ekonomický koeficient, t. j. poměr mezi nákladem a výtěžkem produkce.

Nakonec jedná Strakosch o obilním monopolu a pohyblivé celní škále, o soběstačnosti i o vyhlídkách zemědělství po válce: protože po válce balkánské země i Rusko již z finančních důvodů budou nuceny své obilní exporty za každou cenu stupňovati, že rakouskému zemědělství nejtěžší doba nastane teprv po válce, při přechodu v mírové hospodářství a že, kdyby se svéstojné výlohy

*) Srv. údaje Ballodovy a Philippovichovy o vlivu agrárních cel na výrobu a živobytí v Rakousku v O. N. 1914, str. 100 a 101.

octly v příliš nepříznivém poměru k cenám prodejním, by i lépe situovaní zemědělci musili přejíti opět k výrobě extensivní — nepřeje si však nějakého přednostního postavení rolnictví, avšak též ne podstatného přesunu jeho postavení oproti jiným odvětvím výrobním. Dnešní vsahování státu ve veškeren běh hospodářského života skrývá v sobě dle autora jisté nebezpečí: státní organisace, za války nutná a v přechodné době těžko postradatelná, nemůže hospodářskému životu nikdy přinésti to, co dovede vykonati svobodný soutěžný zápas sil, není žádného nařízení, jež by přirozený ventil nabídky a poptávky, přes leckteré jich obou zfalšování, bylo s to plně nahraditi, a žádného nařízení, jež by mohlo zbytečným učiniti nerušené funkcionování výroby a obchodu.

Rozumí se, že kniha tak bohatá obsahem i svérázností o problémech dosud namnoze tak sporných nemůže dojíti naprostého souhlasu. Zejm. o základním jejím problému, agrárních clech a jejich oprávněnosti a účincích, nebylo jí ještě daleko řečeno slovo poslední. Již ve všeobecném svém referátě M. Hainisch*) pokládá hlavní argument Brentanův a j. proti clům vývody Strakoschovými za neotřesený: obilní cla zvyšujíce ceny obilní zvyšují zároveň pozemkovou rentu, s rentou však stoupá i cena pozemků; prodá-li se usedlost, připadne tato kapitalisovaná renta prodavači ve zvýšené ceně pozemku, kupec je však nucen vpočítávati úroky této vysoké ceny kupní do svých nákladů výrobních, usedlost mu neposkytuje již leč nanejvýš obvyklé zúročení resp. obvyklý důchod podnikatelský, i usiluje tudíž nový nabyvatel o nové zvýšení cla a tak nastává šroub bez konce. Hainisch proto myslí, že by se ochrany pěstění obilin dalo sociálně bezvadněji docíliti obilním monopolem**), který jest ovšem na ten čas pro náš poměr k Uhrám nemožný — obilní cla znamenají pro naše spotřebitele těžkou oběť, kterou spolu s jinými přinášíme udržení hospodářské pospolitosti s Uhrami, cla by proto však neměla býti vyšší, nežli je k ochraně našeho zemědělství nezbytno.

S jiné strany bylo Strakoschovi vytknuto, že o celém agrárním problému pojednává skoro výlučně s hlediska produkce, že pramálo se dovídáme o vývoji sociálních poměrů na venkově, že pohřešujeme líčení změn v zadlužení půdy, vnitřního stěhování a vystěhovalectví, mzdových poměrů a pod. i jakýkoliv poukaz na potřebu rozšíření sociální politiky na zemědělství, na vnitřní kolonisaci atd., prof. Brdlík již s methodického hlediska právem vytýká, že účetnický materiál autorem použitý nemá kvantitativně oné průkazní schopnosti, jakou mu autor přisuzuje, a že dlužno odmítnouti již i názor, že by účetnický materiál Ostermayerův z Moravy byl representantem poměrů i jen oblasti »zemí severozápadních«, tím méně ovšem celého Rakouska, také Hainisch nepokládá

*) Na uv. m. str. 64 a násl.

**) Sr. Michael Hainisch, Das Getreidemonopol v Herknerově sborníku »Die wirtschaftliche Annäherung zwischen dem Deutschen Reiche und seinen Verbündeten«, 1916, I. str. 353 - 403 (v. i str. 45 a násl. t. l.)

některé příklady Strakoschem uvedené za typické. Že také Strakosch naprosto přehlédl českou literaturu, jak Čech tak Moravy se týkající, ačkoliv české oblasti Čech a Moravy jsou »pravými representanty nejintensivnějších rayonů rakouského zemědělství«, jest zjevem u německých autorův, i když píší o českých poměrech, bohužel pravidelným, stejně jako že významu českého živlu pro rakouské agrární hospodářství dostalo se vystižení jen nedostatečného a i to jen zdráhavě, když přece právě »národnostně české kraje mají hlavní podíl na agrární produktivnosti říše« (Brdlík). Také některé vnitropolitické úvahy autorovy by zasluhovaly poznámek v zájmu spravedlnosti.

Celkem však kniha Strakoschova je standard work agrárněpolitické literatury rakouské nejen pro svůj polooficielní ráz, nýbrž pro svoji skutečnou hloubku i všestrannost.

Dr. Karel Tykal.

ROZHLEDY.

Hospodářské. Obnovení samostatného království Polského Rakousko-Uherskem a Německem. — Návrhy na nové rozdělení Polska. — Stanovisko Poláků k ruskému panství. — Hospodářské zvelebování obsazených krajů. — Ohlášené rozšíření haličské autonomie. — Pátá válečná půjčka v Rakousku a v Uhrách. — Nový typ uherský. — Důvodné naděje v úspěch nových půjček. — Zákon o zavedení vlastenecké pomocné služby v Německu. — Stavba podmořského tunelu mezi Anglií a Francií. — Ruský zahraniční obchod 1915. — Jubileum černovické university ve Vídni. — Sté výroči úmrtí Františka Jana Vaváka.

V neděli dne 5. listopadu prohlásila slavná proklamace generálních guvernérů německého ve Varšavě a rakouského v Lublíně jménem obou spojených mocnářů *zřízení samostatného království Polského* jakožto konstituční monarchie ve vojenském a politickém připojení k Německu a Rakousko-Uhersku a současně prohlášena v Rakousku rozšířená autonomie Haliče. Znovuzřízením Polsky eskontován předem vítězný výsledek války s úmysly nejen vojenskostrategickými, nýbrž i politickými a hospodářskými, arci ne bez dlouhých vyjednávání a nikoliv s nedílným souhlasem, zejm. v Německu. V Německu sice vyžadovala vojenská potřeba korektury nepříznivých protáhlých hranic proti Rusku od Klajpedy až po Myslovice, hranic téměř na žádném bodě přírodou nechráněných (veliké pevnosti byly založeny teprv na čáře viselské), a tak musily na počátku války Východní Prusy býti obětovány, aby se dosáhlo ochrany kratší linie Západních Prus, Poznaňska a Slezska, nežli se podařilo tuto kratší severojižní čáru bitevní posunouti do Ruska samého. I bylo proto v Německu navrhováno nové rozdělení Polska mezi Německo, Rakousko i (dle tehdejší válečné situace) Rusko, a bylo to podle výroku místopředsedy nejvyššího národního komitétu polského v N. F. Pr. Rakousko, které se tomu opřelo, protože by nové dělení bylo polskou otázku zvěčnilo a snad i proto, že zájem šel spíše za oslabením nežli za zesílením polského vlivu v ostatním Rakousku, a také jiné opět kruhy v Německu nechtěly přivoditi, spatřujíce světovou budoucnost Německa v politice námořní a hlavního nepřítele jeho v Anglii, neodčinitelné odcizení mezi Němec-